

Ġabra tal-ġurisprudenza

SENTENZA TAL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tieni Awla)

24 ta' Ottubru 2013*

“Assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur — Direttiva 72/166/KEE — Artikolu 3(1) — Direttiva 90/232/KEE — Artikolu 1 — Incident tat-traffiku — Mewt tal-ġenituri tal-applikant minorenni — Dritt għal kumpens tat-tfal — Dannu mhux materjali — Kumpens — Kopertura mill-assigurazzjoni obligatorja”

Fil-Kawża C-277/12,

li għandha bħala suġġett talba għal deċiżjoni preliminari skont l-Artikolu 267 TFUE, mressqa mill-Augstākās tiesas Senāts (il-Latvja), permezz ta' deċiżjoni tas-16 ta' Mejju 2012, li waslet fil-Qorti tal-Ġustizzja fl-1 ta' Ġunju 2012, fil-proċedura

Vitālijs Drozdovs, irrappreżentata minn Valentīna Balakireva

vs

Baltikums AAS,

IL-QORTI TAL-ĠUSTIZZJA (It-Tieni Awla),

komposta minn R. Silva de Lapuerta, President tal-Awla, J. L. da Cruz Vilaça, G. Arestis, J.-C. Bonichot, u A. Arabadžiev (Relatur), Imħallfin,

Avukat Ġenerali: N. Jääskinen,

Reġistratur: M. Aleksejev, Amministratur,

wara li rat il-proċedura bil-miktub u wara s-seduta tal-20 ta' Marzu 2013,

wara li kkunsidrat l-osservazzjonijiet ippreżentati:

- għal V. Drozdovs, irrappreżentata minn V. Balakireva, minn N. Fridmane, advokāte,
- għal Baltikums AAS, minn G. Radiloveca, advokāte,
- għall-Gvern Latvjan, minn A. Nikolajeva u I. Kalniņš, bħala aġenti,
- għall-Gvern Germaniż, minn F. Wannek u T. Henze, bħala aġenti,
- għall-Gvern Litwan, minn R. Janeckaitė u A. Svinkūnaitė kif ukoll minn D. Kriaučiūnas, bħala aġenti,

* Lingwa tal-kawża: il-Latvjan.

— għall-Kummissjoni Ewropea, minn A. Sauka u K.-P. Wojcik, bhala aġenti,
wara li semgħet il-konklużjonijiet tal-Avukat Ġenerali, ipprezentati fis-seduta tal-11 ta' Lulju 2013,
tagħti l-preżenti

Sentenza

- 1 It-talba għal deċiżjoni preliminari tirrigwarda l-interpretazzjoni tal-Artikolu 3(1) tad-Direttiva tal-Kunsill 72/166/KEE, tal-24 ta' April 1972, dwar l-approssimazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li għandhom x'jaqsmu ma' assigurazzjoni kontra responsabbiltà ċivili fir-rigward ta' l-użu ta' vetturi bil-mutur u l-infurzar ta' l-obbligu ta' assigurazzjoni kontra din ir-responsabbiltà (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 06, Vol. 01, p. 10, iktar 'il quddiem l-“Ewwel Direttiva”), kif ukoll tal-Artikolu 1(1) u (2) tat-Tieni Direttiva tal-Kunsill 84/5/KEE, tat-30 ta' Diċembru 1983, dwar l-approssimazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li għandhom x'jaqsmu ma' assigurazzjoni kontra r-responsabbiltà ċivili fir-rigward ta' l-użu ta' vetturi bil-mutur (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 06, Vol. 07, p. 3, iktar 'il quddiem it-“Tieni Direttiva”).
- 2 Din it-talba giet ipprezentata fil-kuntest ta' kawża bejn V. Drozdovs, irrappreżentata minn V. Balakireva, kontra Baltikums AAS (iktar 'il quddiem “Baltikums”), impriża tal-assigurazzjoni, dwar il-kumpens minn din tal-ahhar, abbażi tar-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur, tad-danni morali subiti minn V. Drozdovs b'riżultat tal-mewt tal-ġenituri tagħha, f'incident tat-traffiku.

Il-kuntest ġuridiku

Id-dritt tal-Unjoni

- 3 L-Artikolu 1 tal-Ewwel Direttiva jstabilixxi:

“Għall-iskopijiet ta' din id-Direttiva:

[...]

2. 'il-parti ingurjata' tfisser kull persuna ntitolata għal kumpens fir-rigward ta' telf jew ingurja kkawżata minn vetturi;

[...]”

- 4 L-Artikolu 3(1) tal-ewwel Direttiva jipprevedi:

“Kull Stat Membru għandu, [...] jieħu l-miżuri kollha approprjati biex jassigura li r-responsabbiltà ċivili fir-rigward ta' l-użu ta' vetturi normalment ibbażati fit-territorju tiegħu ikun kopert minn assigurazzjoni. Il-limiti koperti tar-responsabbiltà u l-kondizzjonijiet tal-kopertura għandhom ikunu ddeterminati fuq il-bażi ta' dawn il-miżuri.”

- 5 L-Artikolu 1(1) u (2) tat-Tieni Direttiva jipprovdi li:

“1. L-assigurazzjoni msemmija fl-Artikolu 3(1) [tal-Ewwel Direttiva] għandha tkopri b'mod obbligatorju kemm il-ħsara lill-proprjetà kif ukoll id-danni personali.

2. Mingħajr preġudizzju għal xi garanziji oġġla li Stati Membri jistgħu jstabilixxu, kull Stat Membru għandhu jkun jehtieġ li l-ammonti li għalihom din l-assigurazzjoni hi obbligatorja jkun mill-anqas:

- fil-każ ta' korriment personali, [EUR] 350 000 meta jkun hemm vittma waħda biss; meta jkun hemm aktar minn vittma waħda involuta fi pretensjoni waħda, dan l-ammont għandu jiġi mmultiplikat bin-numru ta' vittmi,
- fil-każ ta' ħsara lill-proprjetà [EUR] 100 000 għal kull pretensjoni, independentement min-numru ta' vittmi.

L-Istati Membri jistgħu, minflok l-ammonti minimi ta' hawn fuq, jipprovdu għal ammont minimu ta' [EUR] 500 000 għal korriment personali meta aktar minn vittma waħda tkun involuta fi pretensjoni waħda jew, fil-każ ta' korriment personali u ħsara lill-proprjetà, ammont totali minimu ta' [EUR] 600 000 għal kull pretensjoni independentement min-numru ta' vittmi jew min-natura tal-ħsara.”

- 6 L-ewwel paragrafu tal-Artikolu 1 tat-Tielet Direttiva tal-Kunsill 90/232/KEE, tal-14 ta' Mejju 1990, dwar l-approssimazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li għandhom x'jaqsmu ma' assicurazzjoni kontra r-responsabbiltà ċivili fir-rigward ta' l-użu ta' vetturi bil-mutur (ĠU Edizzjoni Speċjali bil-Malti, Kapitolu 06, Vol. 01, p. 249, iktar 'il quddiem it-“Tielet Direttiva”), jipprovdi li “l-assicurazzjoni li hemm referenza għaliha fl-Artikolu 3(1) [tal-Ewwel Direttiva] għandha tkopri r-responsabbiltà għal korrimenti fuq il-persuna tal-passiġġieri, apparti minn għax-xufier, li joriginaw mill-użu ta' vettura”.

Id-dritt Latvjan

- 7 L-Artikolu 15 tal-liġi dwar l-assicurazzjoni obbligatorja tar-responsabbiltà ċivili tal-proprjetarji tal-vetturi tal-art, [Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2004, n° 65 (3013)], fil-verżjoni tagħha fis-seħħ fid-data tal-fatti li wasslu għall-kawża prinċipali (iktar 'il quddiem tal-Liġi “OCTA”), intitolat “Limitu tar-responsabbiltà tal-assicuratur”, jipprovdi:

“(1) F'każ ta' incident, l-assicuratur li jkun assigura r-responsabbiltà ċivili tal-proprjetarju tal-vettura li tkun ikkawżat l-incident jew l-uffiċċju tal-assicuraturi tal-vetturi (jekk il-kumpens għandu jiġihallas mill-Fond ta' Garanzija) għandu jagħti kumpens għad-dannu, fil-limiti tar-responsabbiltà tal-assicuratur:

1) sa LVL 250 000 [Lats Latviani] għal kull vittma ta' korriment personali;

2) sa [LVL] 70 000 għal dannu materjali, irrispettivament min-numru ta' terzi vittmi;

(2) It-terzi jistgħu jitolbu kumpens, skont id-dritt komuni, għad-danni li ma jkunux ikkumpensati skont din il-liġi jew li jaqbzu l-limiti tar-responsabbiltà tal-assicuratur.”

- 8 L-Artikolu 19 tal-Liġi OCTA, intitolat “Danni kkawżati lill-persuni”, jipprovdi:

“(1) Id-danni materjali kkawżati lill-vittmi f'incidenti tat-traffiku huma:

1) l-ispiza għat-trattament mediku;

2) l-inkapaċità temporanja milli wieħed jaħdem;

3) l-inkapaċità permanenti milli wieħed jaħdem;

4) il-mewt.

(2) Id-danni mhux materjali huma d-danni relatati mal-uġiġ u t-tbatija psikoloġiċi, jiġifieri:

1) it-trauma fiżika subita mill-vittma;

2) il-mutilazzjoni jew l-invalidità tal-vittma;

3) il-mewt tal-persuna li hija dipendenti fuqha, il-persuna dipendenti jew il-konjuġi;

4) l-invalidità tal-grupp 1 tal-persuna li hija dipendenti fuqha, il-persuna dipendenti jew il-konjuġi.

(3) L-ammont tal-metodu ta' kalkolu tal-indennizzi tal-assigurazzjoni tad-danni materjali u mhux materjali kkawżati lill-persuni huma stabbiliti mill-Kunsill tal-Ministri.”

9 L-Artikolu 23 tal-liġi OCTA, intitolat “Danni marbuta mal-mewt tal-vittma”, jipprovdi:

(1) Għandhom dritt għall-indennizz tal-assigurazzjoni f'każ ta' mewt tal-persuna li huma dipendenti fuqha:

1) it-tfal, anki jekk ikunu adottati:

a) sal-età meta jsiru maġorenni,

[...]

10 L-Artikolu 5 tal-Kodiċi Ċivili (Civillikums, *Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs*, 1993, n° 1), fil-verżjoni tiegħu fis-sehħ fid-data tal-fatti għall-kawża prinċipali (iktar 'il quddiem il-“Kodiċi Ċivili”), jipprovdi:

“Meta kawża hija deċiża b'ekwità jew liġi stretta, il-qorti tiddeċiedi skont il-prinċipji ġenerali tad-dritt.”

11 L-Artikolu 1635 tal-Kodiċi Ċivili jipprovdi:

“Kull dannu illeċitu, jiġifieri kull azzjoni illeċita, jagħti li dak li jkun safa vittma, d-dritt li jeżiġi kumpens minn min ikun wettqu, sa fejn l-azzjoni tista' tiġi attribwita lilu.”

12 L-Artikolu 2347 tal-Kodiċi Ċivili jipprovdi:

“Jekk persuna tikkawża, permezz ta' azzjoni attribwibbli lilha u li hija illeċita, dannu fiżiku lil persuna oħra, hija għandha tikkumpensa lil din il-persuna l-oħra għall-ispejjeż mediċi tagħha u, skont l-evalwazzjoni tal-qorti, għat-telf tad-dhul eventwali.

Dik il-persuna li tipprattika attività li hija partikolarment perikoluża għall-persuni ta' madwarha (trasport, industrija, xogħol ta' kostruzzjoni, sustanzi perikolużi eċċ) hija obbligata tikkumpensa d-danni li jirriżultaw minn dan il-perikolu jekk ma jiġix muri li d-dannu ġie kkawżat minhabba forza maġġuri, tort tal-vittma jew b'negligenza kbira. Jekk intilef il-kontroll tal-kawża tal-periklu lill-proprietarju, il-possessur jew l-utent, mingħajr ma jirriżulta li dan kien tort tiegħu, minhabba l-azzjoni illeċita ta' persuna oħra, dan huwa responsabbli tad-dannu kkawżat. Jekk id-detentur (proprietarju, possessur, utent) aġixxa huwa wkoll b'mod ingustifikat, huwa possibbli li tiġi kkontestata r-responsabbiltà għad-dannu kkawżat kemm tal-persuna li użat l-oġġett, kawża tal-periklu żejjed, kif ukoll tad-detentur tiegħu, skont il-livell tat-tort ta' kull wiehed minnhom.”

- 13 Skont l-Artikolu 22 tal-kodiċi ta' proċedura kriminali [Kriminalproċesa likums, *Latvijas Vēstnesis*, 2005, n° 74 (3232)], intitolat "Dritt għal kumpens tad-dannu subit":

"Id-dritt tal-applikant u li jikseb permezz tal-qrati kumpens morali u materjali huwa ggarantit lill-persuna li subiet dannu minhabba att illegali, inkluż fosthom id-danni morali, id-danni fiżiċi u l-ħsara lill-proprjetà."

- 14 L-Artikoli 7 u 10 tad-Digriet Nru°331 tal-Kunsill tal-Ministri, dwar l-ammont u l-metodu ta' kalkolu tal-kumpens tal-indennizzi tal-assigurazzjoni għad-danni morali kkawżati lill-persuni (Noteikumi par apdrošināšanas atlīdzības apmēru un aprēķināšanas kārtību par personai nodarītajiem nemateriālajiem zaudējumiem), tas-17 ta' Mejju 2005 [*Latvijas Vēstnesis*, 2005, n° 80 (3238), iktar 'il quddiem id-"Digriet")], li jimplementaw l-Artikolu 19(3) tal-liġi OCTA, jipprovdu:

"Artikolu 7

L-ammont tal-kumpens tal-indennizzi tal-assigurazzjoni għall-uġiġ u t-tbatija psikoloġiċi sussegwenti għall-mewt ta' persuna li fuqha jiddependu, ta' persuna dipendenti jew ta' konjuġi hija ta' [LVL] 100 għal kull applikant u għal kull persuna fis-sens tal-Artikolu 23(1), tal-liġi dwar l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili tal-proprjetarji tal-vetturi tal-art.

[...]

Artikolu 10

L-ammont totali tal-indennizzi tal-assigurazzjoni huwa limitat għal [LVL] 1 000 għal kull vittma ta' incident tat-traffiku jekk id-danni kollha previsti fil-punti 3, 6, 7 u 8 huma kkumpensati."

Il-kawża prinċipali u d-domandi preliminari

- 15 Fl-14 ta' Frar 2006, il-ġenituri ta' V. Drozdovs mietu f'incident tat-traffiku li seħħ f'Riga (il-Latvja). V. Drozdovs, li twieldet fil-25 ta' Awwissu 1995, konsegwentement tpoġġiet taħt it-tutela tan-nanna tagħha, V. Balakireva (iktar 'il quddiem il-"kuratrici").
- 16 Dan l-incident kien ikkaġunat mis-sewwieq ta' vettura bil-mutur li kienet assigurata minn Baltikums. L-awtur tal-imsemmi incident, li kien taħt l-effetti tal-alkohol, li kien qed isuq b'velocità eċċessiva vettura li kienet fi stat hażin fuq livell tekniku u li kien wettaq, fil-mument tal-imsemmi incident, manuvra perikoluża sabiex jaqbeż vettura oħra, ġie kkundannat, permezz ta' sentenza kriminali, kkonfermata fl-appell, għal piena ta' sitt snin prigunerija u għas-sospensjoni tal-liċenzja tas-sewqan għal hames snin.
- 17 Fit-13 ta' Diċembru 2006, il-kuratrici infurmat lill-Baltikums dwar l-incident u stiednet lil din tal-aħħar tħallas il-kumpens previst, inkluż dak dovut għad-danni morali, li ġew stmati għal LVL 200 000. Fid-29 ta' Jannar 2007, Baltikums ħallset, b'mod konformi mal-Artikolu 7 tad-Digriet, somma ta' LVL 200 bħala kumpens għat-tbatija psikoloġiċi li sofriet V. Drozdovs, kif ukoll, għad-dannu patrimonjali, ammont ta' LVL 4 497.47, li ma huwix ikkontestat.
- 18 Fit-13 ta' Settembru 2007, il-kuratrici pprezentat, kontra Baltikums, rikors għall-ħlas ta' kumpens ta' LVL 200 000, għad-dannu morali mġarrab minn V. Drozdovs. Dan ir-rikors, li kien motivat mill-fatt li l-mewt tal-ġenituri ta' V. Drozdovs ikkawża tbatija psikoloġiċi lil din tal-aħħar minhabba l-età żgħira tagħha, kien ibbażat fuq l-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 15(1), it-tielet subparagrafu tal-Artikolu 19(2), u l-Artikolu 39(1) u (6) tal-liġi OCTA, kif ukoll fuq l-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva.

- 19 Peress li l-imsemmi rikors u l-appell imressqa mill-kuratriċi ġew miċhuda, b'mod partikolari fuq il-baži tal-Artikolu 7 tad-Digriet, din pprezentat appell fil-kassazzjoni quddiem l-qorti tar-rinviju, fejn talbet l-annullament tas-sentenza mogħtija mill-qorti tal-appell u r-rinviju tal-kawża lil din il-qorti għal eżami mill-ġdid.
- 20 Permezz ta' dan l-appell, il-kuratriċi ssostni b'mod partikolari li l-qorti tal-appell evalwat b'mod żbaljat l-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 15(1) tal-liġi OCTA, peress li din id-dispożizzjoni kellha tkun interpretata b'mod konformi, b'mod partikolari, mal-Ewwel u t-Tieni Direttiva. Issa, minn din il-leġiżlazzjoni tal-Unjoni jirriżulta li Stat Membru ma jstax jiffissa limiti ta' kumpens iktar baxxi mill-ammonti minimi previsti fl-Artikolu 1 tat-Tieni Direttiva. B'hekk jirriżulta li l-Artikolu 7 tad-Digriet jinjora l-limiti ta' kumpens stabbiliti fl-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 15(1) tal-liġi OCTA u mid-direttivi msemmija iktar 'il fuq.
- 21 Il-qorti tar-rinviju ssostni li l-Artikolu 1 tat-Tieni Direttiva jistabbilixxi ammont obligatorju ta' garanzija għad-danni fiżiċi u d-danni lill-proprjetà, iżda ma jindirizzax direttament id-danni morali kkawżati lill-persuni. Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja rrikonoxxiet il-fatt li l-Ewwel u t-Tieni Direttiva ma għandhomx bħala għan li jarmonizzaw is-sistemi ta' responsabbiltà ċivili tal-Istati Membri, b'mod li dawn tal-aħħar jibqgħu liberi li jistabbilixxu s-sistema applikabbli għall-incidenti tat-traffiku. Jista' jiġi dedott ukoll li d-direttivi previsti ma jikkonċernawx l-ammont tal-kumpens għad-danni morali kkawżati lill-persuni.
- 22 Madankollu, il-qorti tar-rinviju tikkunsidra li jkun ukoll raġonevoli li tikkonkludi li dawn id-direttivi jostakolaw ir-regolamenti tal-Istati Membri li jistabbilixxu limitu massimu għal sistema ta' assigurazzjoni tar-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur. Fil-fatt, l-għan ta' din l-assigurazzjoni tkun li tikkumpensa, għall-inqas parzjalment, il-vittmi ta' incidenti tat-traffiku tad-danni li jstgħu jiġu evalwati b'mod oġġettiv, b'mod partikolari tad-danni kkawżati lill-proprjetà u lil persuni, inkluż fosthom id-danni morali.
- 23 Barra minn hekk, il-Qorti tal-Ġustizzja ddecidiet li d-direttivi għandhom bħala għan li jipprojbixxu kemm milli jiġi rrifjutat jew illimitat b'mod sproporzjonat il-kumpens tad-danni subiti mill-vittmi ta' incidenti tat-traffiku kif ukoll li jipprovdu għal ammonti massimi ta' garanzija li jkunu iktar baxxi mill-ammonti minimi ta' garanzija stabbiliti fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva.
- 24 Issa, il-qorti tar-rinviju tosserva wkoll li sistema ta' assigurazzjoni tar-responsabbiltà ċivili effettiva għandha twassal sabiex tikkonċilja l-interessi differenti tal-vittmi ta' incidenti tat-traffiku, tal-proprjetarji ta' vetturi bil-mutur u tal-assiguraturi tagħhom. Limiti ċari ta' kumpens jiggerantixxu lill-vittmi l-kumpensi previsti għad-dannu subit, jillimitaw l-premiums tal-assigurazzjoni għal somom raġonevoli u jippermettu lill-assiguraturi milli jibbenefikaw minn dħul.
- 25 Il-qorti tar-rinviju tippreċiża li l-leġiżlatur nazzjonali llimita l-kumpens permezz tal-assigurazzjoni obligatorja għar-responsabbiltà ċivili li tirriżulta mill-incidenti tat-traffiku billi jiġu stabbiliti limiti u li huwa ddelega lill-gvern il-kompitu li jistabbilixxi r-regoli li jirrigwardaw l-ammont u l-metodu ta' kalkolu tal-kumpens mill-assigurazzjoni tad-danni mhux patrimonjali kkawżati lill-persuni. Issa, skont din, dawn ir-regoli jillimitaw b'mod sproporzjonat id-dritt għal kumpens mill-imsemmija assigurazzjoni, b'mod partikolari permezz tal-ġhoti ta' kumpens "redikolu" ta' LVL 100 previst għat-tbatija psikoloġika kkawżata mill-mewt ta' persuna li tiddependi fuqha l-persuna kkonċernata.
- 26 F'dawn iċ-ċirkustanzi, l-Augstākās Tiesas Senāts iddecidiet li tissospendi l-proċeduri quddiemha u li tagħmel lill-Qorti tal-Ġustizzja d-domandi preliminari li ġejjin:
- "1) Il-kumpens obligatorju għad-dannu personali previst fl-Artikolu 3 tal-[Ewwel Direttiva] u [tal-Artikolu 1(2)] tat-Tieni Direttiva, jinkludi wkoll id-danni morali?"

- 2) Fil-każ li r-risposta għall-ewwel domanda tkun waħda affermattiva, l-Artikolu 3 tal-[Ewwel Direttiva] u l-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva għandhom jiġu interpretati fis-sens li dawn id-dispożizzjonijiet jipprekludu lil Stat Membru milli jillimita l-ammont massimu tal-kumpens għad-danni mhux materjali (morali), billi jiffissa limitu li huwa sostanzjalment inqas mil-limitu tar-responsabbiltà tal-assigurazzjoni ffissat mid-direttivi u mil-liġi nazzjonali?”

Fuq id-domandi preliminari

Fuq l-ewwel domanda

- 27 Permezz tal-ewwel domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 3(1) tal-Ewwel Direttiva u t-tieni subparagrafu tal-Artikolu 1 tat-Tieni Direttiva għandhomx jiġu interpretati fis-sens li l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili li tirriżulta mill-użu ta' vetturi bil-mutur għandha tkopri l-kumpens tad-danni mhux materjali subiti mill-graba tal-vittmi li mietu f'incident tat-traffiku.
- 28 Għandu jtifakkar li l-preamboli tal-Ewwel u tat-Tieni Direttivi juru li dawn jippruvaw, minn naħa, jiżguraw il-moviment liberu kemm tal-vetturi bil-mutur normalment ibbażati fit-territorju tal-Unjoni Ewropea kif ukoll tal-persuni li jinsabu abbord tagħhom u, min-naħa l-oħra, jiggwarantixxu li l-vittmi tal-incidenti kkawżati minn dawn il-vetturi bil-mutur jibbenefikaw minn trattament paragonabbli, ikun fejn ikun il-post fit-territorju tal-Unjoni fejn iseħh l-incident (sentenza tat-23 ta' Ottubru 2012, Marques Almeida, C-300/10, punt 26 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 29 Għaldaqstant, l-Ewwel Direttiva, kif iċċarata u kkompletata mit-Tieni u t-Tielet Direttiva, timponi fuq l-Istati Membri li jiggwarantixxu li r-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur normalment ibbażati fit-territorju tagħhom tkun koperta minn assicurazzjoni u tippreċiża, b'mod partikolari, it-tipi ta' danni u t-terzi li jkunu sfaw vittmi li din l-assigurazzjoni għandha tkopri (sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, punt 27 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 30 Madankollu, għandu jtifakkar li l-obbligu ta' kopertura mill-assigurazzjoni għal responsabbiltà ċivili ta' danni kkawżati lil terzi minn vetturi bil-mutur huwa distint mill-portata tal-kumpens ta' dawn id-danni, ibbażat fuq ir-responsabbiltà ċivili tal-assigurat. Fil-fatt, filwaqt li l-ewwel wiehed huwa ddefinit u ggarantit mil-leġiżlazzjoni tal-Unjoni, it-tieni wiehed huwa rregolat, essenzjalment, mid-dritt nazzjonali (sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, punt 28 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 31 F'dan ir-rigward, il-Qorti tal-Ġustizzja diġà ddecidiet, fil-fatt, li mill-għan tal-Ewwel, it-Tieni u t-Tielet Direttiva, kif ukoll mill-kliem tagħhom, jirriżulta li huma ma humiex intiżi li jarmonizzaw is-sistemi ta' responsabbiltà ċivili tal-Istati Membri u li, fl-istat attwali tad-dritt tal-Unjoni, dawn tal-aħħar jibqgħu liberi li jiddeterminaw is-sistema ta' responsabbiltà ċivili applikabbli għall-incidenti li jirriżultaw mill-użu ta' vetturi bil-mutur (sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, punt 29 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 32 Konsegwentement, u fir-rigward b'mod partikolari tal-Artikolu 1(2) tal-Ewwel Direttiva, fl-istat attwali tad-dritt tal-Unjoni, l-Istati Membri jibqgħu, bhala prinċipju, ħielsa li jiddeterminaw, fil-kuntest tas-sistemi tagħhom ta' responsabbiltà ċivili, b'mod partikolari, id-danni kkawżati minn vetturi bil-mutur li għandhom ikunu kkompensati, il-portata tal-kumpens ta' dawn id-danni u l-persuni li għandhom dritt għall-imsemmi kumpens.

- 33 Madankollu, il-Qorti tal-Ġustizzja ppreċiżat li l-Istati Membri għandhom jeżerċitaw il-kompetenzi tagħhom f'dan il-qasam filwaqt li jirrispettaw id-dritt tal-Unjoni u li d-dispożizzjonijiet nazzjonali li jirregolaw il-kumpens għall-ħsarat li jirriżultaw mill-użu ta' vetturi bil-mutur ma jistgħux iċaħħdu l-Ewwel, it-Tieni u t-Tielet Direttiva mill-effettività tagħhom (sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, punt 31 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 34 Fir-rigward tal-kopertura mill-assigurazzjoni obligatorja tad-danni kkawżati mill-vetturi bil-mutur li għandhom ikunu kkompensati skont id-dritt nazzjonali tar-responsabbiltà ċivili, it-tieni sentenza tal-Artikolu 3(1) tal-Ewwel Direttiva tħalli, ċertament, hekk kif sostna l-Gvern Ġermaniż, f'idejn l-Istati Membri sabiex jiddeterminaw id-danni koperti kif ukoll il-modalitajiet tal-assigurazzjoni obligatorja (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tat-28 ta' Marzu 1996, Ruiz Bernáldez, C-129/94, Ġabra p. I-1829, punt 15).
- 35 Madankollu, huwa sabiex inaqqas id-diverġenzi li hemm fir-rigward tal-portata tal-obbligu tal-assigurazzjoni bejn il-leġiżlazzjonijiet tal-Istati Membri li l-Artikolu 1 tat-Tieni Direttiva, fil-qasam tar-responsabbiltà ċivili, impona kopertura obligatorja ta' ħsara lil proprjetà u tad-danni fiżiċi, sal-ammonti speċifikati. L-Artikolu 1 tat-Tielet Direttiva estenda dan l-obbligu għall-kopertura tad-danni fiżiċi kkawżati lill-passiġġieri oħra li ma humiex ix-xufiera (sentenza Ruiz Bernáldez, iċċitata iktar 'il fuq, punt 16).
- 36 B'hekk, l-Istati Membri huma marbuta jiggarantixxu li r-responsabbiltà ċivili li tirriżulta mill-użu ta' vetturi bil-mutur applikabbli skont id-dritt nazzjonali tagħhom tkun koperta minn assicurazzjoni b'mod konformi mad-dispożizzjonijiet tal-Ewwel, it-Tieni u t-Tielet Direttiva (sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, punt 30 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 37 B'hekk jirriżulta li l-libertà li għandhom l-Istati Membri sabiex jiddeterminaw id-danni koperti kif ukoll il-metodi tal-assigurazzjoni obligatorja għet limitata mit-Tieni u mit-Tielet Direttiva, sa fejn dawn għamlu obligatorju l-kopertura ta' ċerti danni sal-ammonti minimi speċifikati. Fost dawn id-danni li l-kopertura tagħhom hija obligatorja jidhru b'mod partikolari d-danni fiżiċi, hekk kif speċifikat fl-Artikolu 1(1) tat-Tieni Direttiva.
- 38 Issa, hekk kif sostna l-Avukat Ġenerali fil-punti 68 sa 73 tal-konklużjonijiet tiegħu u hekk kif deċiż mill-Qorti AELE fis-sentenza tagħha tal-20 ta' Ġunju 2008, Celina Nguyen vs The Norwegian State (E-8/07, EFTA Court Report, p. 224, punti 26 u 27), għandu jiġi kkunsidrat, fir-rigward tal-verżjonijiet differenti lingwistiċi tal-Artikoli 1(1) tat-Tieni Direttiva u l-ewwel subparagrafu tal-Artikolu 1 tat-Tielet Direttiva kif ukoll tal-għan ta' protezzjoni tat-tliet direttivi msemmija iktar 'il fuq, li mill-kunċett ta' danni fiżiċi jirriżulta kull dannu, sa fejn il-kumpens tagħhom huwa previst mir-responsabbiltà ċivili tal-persuna assicurata mid-dritt nazzjonali applikabbli għall-kawża, li jirriżulta minn ksur tal-integrità tal-persuna, li tinkludi t-tbatija kemm fiżika kif ukoll psikoloġika.
- 39 Fil-fatt, skont ġurisprudenza stabbilita, id-dispożizzjonijiet tad-dritt tal-Unjoni għandhom ikunu interpretati u applikati b'mod uniformi, fid-dawl tal-verżjonijiet stabbiliti fil-lingwi kollha tal-Unjoni. Fil-każ ta' diverġenza bejn id-diversi verżjonijiet lingwistiċi ta' test tad-dritt tal-Unjoni, id-dispożizzjoni inkwistjoni għandha tiġi interpretata skont l-istruttura ġenerali u l-għan tal-leġiżlazzjoni li tiffirma parti minnha (ara, b'mod partikolari, is-sentenzi tat-8 ta' Diċembru 2005, Jyske Finans, C-280/04, Ġabra p. I-10683, punt 31 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 40 B'hekk, peress li l-verżjonijiet lingwistiċi varji tal-Artikolu 1(1) tat-Tieni Direttiva jużaw, essenzjalment, il-kunċetti kemm ta' "dannu fiżiku" kif ukoll tad-"dannu personali", għandha ssir referenza għall-istruttura u l-għan ta' dawn id-dispożizzjonijiet u d-direttiva. F'dan ir-rigward, għandu, minn naħa, jingħad li dawn il-kunċetti jikkompletaw dak tal-"ħsara lil proprjetà" u, min-naħa l-oħra, li jitfakkar li l-imsemmija dispożizzjoni u direttiva għandhom bħala għan, b'mod partikolari, li jsaħħu l-protezzjoni tal-vittmi. F'dawn iċ-ċirkustanzi, għandha tingħata interpretazzjoni wiesgħa tal-imsemmija kunċetti li jidhru fil-punt 38 tas-sentenza preżenti.

- 41 Konsegwentement, għan-numru ta' danni li għandhom jiġu kkompensati b'mod konformi mal-Ewwel, mat-Tieni u mat-Tielet Direttiva jidhru d-danni mhux materjali liema kumpens huwa previst għalihom taht ir-responsabbiltà ċivili tal-assigurat mid-dritt nazzjonali applikabbli għall-kawża.
- 42 F'dak li jirrigwarda l-punt sabiex jiġi stabbilit min huma l-persuni li jistgħu jeżiġu kumpens ta' dawn id-danni mhux materjali, minn naħa, għandu jingħad li minn qari flimkien tal-Artikolu 1, punt 2, u l-ewwel sentenza tal-Artikolu 3(1) tal-Ewwel Direttiva jirriżulta li l-protezzjoni li għandha tiġi mogħtija permezz ta' din id-direttiva testendi għal kull persuni avventi kawża, taht id-dritt nazzjonali tar-responsabbiltà ċivili, għall-kumpens tad-dannu kkawżat minn dawn il-vetturi bil-mutur.
- 43 Min-naħa l-oħra, għandu jiġi ppreċiżat li, hekk kif sostna l-Avukat Ġenerali fil-punt 78 tal-konklużjonijiet tiegħu u kuntrarjament għal dak li jsostni l-Gvern Ġermaniż, it-Tielet Direttiva ma llimitatx iċ-ċirku tal-persuni protetti, iżda, għall-kuntrarju, għamlet obligatorju l-kopertura tad-danni subiti minn ċerti persuni kkunsidrati bħala partikolarment vulnerabbli.
- 44 Barra minn hekk, peress li l-kunċett ta' dannu li jidher fl-Artikolu 1, punt 2 tal-Ewwel Direttiva ma huwiex iktar limitat, xejn ma jippermetti li jiġi kkunsidrat, kuntrarjament għal dak li jsostni l-Gvern Latvjan u l-Gvern Litwan, li ċerti danni, bħad-danni mhux materjali, sa fejn għandhom jiġu kkompensati skont id-dritt nazzjonali tar-responsabbiltà ċivili applikabbli, għandhom jiġu esklużi minn dan il-kunċett.
- 45 L-ebda element tal-Ewwel, it-Tieni u t-Tielet Direttiva ma jippermettu li jiġi konkluż li l-legiżlatur tal-Unjoni xtaq jirrestringi l-protezzjoni mogħtija minn dawn id-direttivi lill-persuni biss direttament implikati f'avveniment li kkawża d-danni.
- 46 Konsegwentement, l-Istati Membri huma marbuta jiżguraw li l-kumpens dovut, skont id-dritt nazzjonali tagħhom tar-responsabbiltà ċivili, minhabba d-dannu mhux materjali subit mill-membri tal-familja li huma qrib il-vittmi ta' incidenti tat-traffiku jkun kopert mill-assigurazzjoni obligatorja sal-ammonti minimi stabbiliti fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva.
- 47 Fil-każ preżenti, għandu jkun hekk peress li, skont l-indikazzjonijiet tal-qorti tar-rinviju, persuna li tinsab fis-sitwazzjoni ta' V. Drozdovs għandha dritt, bis-saħħa tad-dritt tar-responsabbiltà Ċivili Latvjan, għall-kumpens tad-dannu mhux materjali subit bħala konsegwenza tal-mewt tal-ġenituri tagħha.
- 48 Fir-rigward ta' dak kollu li ntqal iktar 'il fuq, għandha tingħata risposta għall-ewwel domanda li l-Artikolu 3(1) tal-Ewwel Direttiva, u l-Artikolu 1(1) u (2) tat-Tieni Direttiva għandhom jiġu interpretati fis-sens li l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili li tirriżulta mill-użu ta' vetturi bil-mutur għandha tkopri l-kumpens tad-danni mhux materjali subiti mill-qraba tal-vittmi li mietu f'incident tat-traffiku sa fejn dan il-kumpens huwa previst taht ir-responsabbiltà ċivili tal-persuna assicurata mid-dritt nazzjonali applikabbli għall-kawża prinċipali.

Fuq it-tieni domanda

- 49 Permezz tat-tieni domanda tagħha, il-qorti tar-rinviju tistaqsi, essenzjalment, jekk l-Artikolu 3(1) tal-Ewwel Direttiva u l-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva għandhomx jiġu interpretati fis-sens li jipprekludu d-dispożizzjonijiet nazzjonali li skont dawn l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur tkopri biss il-kumpens tad-dannu mhux materjali dovut, skont id-dritt nazzjonali tar-responsabbiltà ċivili, minhabba l-mewt tal-membri tal-familja li huma qribha f'incident tat-traffiku sa ammont massimu iktar baxx minn dak stabbilit fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva.

- 50 Gie kkonstatat fil-punt 46 tas-sentenza preżenti li l-Istati Membri huma marbuta jiżguraw li l-kumpens dovut, skont id-dritt nazzjonali tagħhom tar-responsabbiltà ċivili, minhabba d-dannu mhux materjali subit mill-membri tal-familja li huma qrib il-vittmi ta' incidenti tat-traffiku jkun kopert mill-assigurazzjoni obligatorja sal-ammonti minimi stabbiliti fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva.
- 51 Għandu wkoll jinfakkar li l-Qorti tal-Ġustizzja kellha l-okkażjoni tiddeċiedi li l-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva jipprekludi leġiżlazzjoni nazzjonali li tipprovdi għal ammonti massimi ta' garanzija li huma iktar baxxi mill-ammonti minimi ta' garanzija stabbiliti minn dan l-artikolu (ara, f'dan is-sens, is-sentenza tal-14 ta' Settembru 2000, Mendes Ferreira u Delgado Correia Ferreira, C-348/98, Ġabra p. I-6711, punt 40, u d-digriet tal-24 ta' Lulju 2003, Messejana Viegas, C-166/02, Ġabra p. I-7871, punt 20).
- 52 Sa fejn Baltikums issostni li huwa għad-diskrezzjoni tal-leġiżlatur nazzjonali li jipprovdi, għall-kategoriji speċifiċi ta' danni, tal-ammonti massimi ta' garanzija li huma iktar baxxi mill-ammonti minimi ta' garanzija stabbiliti minn dan l-artikolu meta huwa żgurat li, għad-danni kollha, l-ammonti minimi ta' garanzija stabbiliti mill-istess artikolu jintlaħqu, minn naħa, għandu jingħad li l-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva ma tipprovdi u lanqas ma tawtorizza distinzjoni, fost id-danni koperti, barra minn dak stabbilit bejn danni fiżiċi u danni materjali.
- 53 Min-naħa l-oħra, għandu jinfakkar li fil-punt 33 tas-sentenza jirriżulta li l-Istati Membri għandhom jeżerċitaw il-kompetenzi tagħhom f'dan il-qasam filwaqt li jirrispettaw id-dritt tal-Unjoni u li d-dispożizzjonijiet nazzjonali li jirregolaw il-kumpens għall-ħsarat li jirriżultaw mill-użu ta' vetturi bil-mutur ma jstgħux iċaħhdu t-tliet direttivi msemmija iktar 'il fuq mill-effettività tagħhom.
- 54 Issa, kieku kien possibbli għal-leġiżlaturi nazzjonali li jipprovdu, għal kull wiehed mill-kategoriji speċifiċi differenti danni identifikati, skont il-każ, fid-dritt nazzjonali, ammonti massimi ta' garanzija li huma iktar baxxi mill-ammonti minimi ta' garanzija stabbiliti fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva, l-imsemmija ammonti minimi ta' garanzija u, b'hekk, dan l-artikolu, ma jkunux effettivi.
- 55 Barra minn hekk, mill-atti pprezentati lill-Qorti tal-Ġustizzja jirriżulta li, bid-differenza taċ-ċirkustanzi li wasslu għas-sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, il-leġiżlazzjoni nazzjonali inkwistjoni fil-kawża prinċipali ma hijiex intiża sabiex tiddetermina d-dritt tal-vittma għal kumpens għar-responsabbiltà ċivili tal-assigurat, u lanqas il-portata eventwali ta' dan id-dritt, iżda hija ta' natura li tillimita l-kopertura ta' assicurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili ta' assigurat.
- 56 Fil-fatt, il-kuratriċi sostniet u, fis-seduta quddiem il-Qorti tal-Ġustizzja, il-Gvern Latvjan ikkonferma li, skont id-dritt Latvjan, ir-responsabbiltà ċivili tal-assigurat abbażi, b'mod partikolari, tad-danni mhux materjali subiti minn persuni minhabba incident tat-traffiku tista' taqbeż l-ammonti koperti, skont il-leġiżlazzjoni nazzjonali kontenzjuża, mill-assigurazzjoni obligatorja.
- 57 Issa, f'dawn iċ-ċirkustanzi, għandu jiġi kkonstatat li l-leġiżlazzjoni nazzjonali inkwistjoni fil-kawża prinċipali taffettwa l-garanzija, prevista mid-dritt tal-Unjoni, li r-responsabbiltà ċivili li tirriżulta mill-użu tal-vetturi bil-mutur, iddeterminata skont id-dritt nazzjonali applikabbli, tkun koperta minn assicurazzjoni konformi mal-Ewwel, it-Tieni u t-Tielet Direttiva (ara, f'dan is-sens, is-sentenza Marques Almeida, iċċitata iktar 'il fuq, punt 38 u l-ġurisprudenza ċċitata).
- 58 B'hekk jirriżulta li hemm lok li tingħata risposta għat-tieni domanda li l-Artikolu 3(1) tal-Ewwel Direttiva u l-Artikolu 1(1) u (2) tat-Tieni Direttiva għandhom jiġu interpretati fis-sens li jipprekludu d-dispożizzjonijiet nazzjonali li skont dawn l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur tkopri biss il-kumpens tad-dannu mhux materjali dovut, skont id-dritt nazzjonali tar-responsabbiltà ċivili, minhabba l-mewt tal-membri tal-familja li huma qribha f'incident tat-traffiku sa ammont massimu iktar baxx minn dak stabbilit fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva.

Fuq l-ispejjeż

59 Peress li l-proċedura għandha, fir-rigward tal-partijiet fil-kawża prinċipali, in-natura ta' kwistjoni mqajma quddiem il-qorti tar-rinviju, hija din il-qorti li tiddeċiedi fuq l-ispejjeż. L-ispejjeż sostnuti għas-sottomissjoni tal-osservazzjonijiet lill-Qorti tal-Ġustizzja, barra dawk tal-imsemmija partijiet, ma jistgħux jithallsu lura.

Għal dawn il-motivi, Il-Qorti tal-Ġustizzja (It-Tieni Awla) taqta' u tiddeċiedi:

- 1) L-Artikoli 3(1) tad-Direttiva tal-Kunsill 72/166/KEE, tal-24 ta' April 1972, dwar l-approssimazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li għandhom x'jaqsmu ma' assigurazzjoni kontra responsabbiltà ċivili fir-rigward ta' l-użu ta' vetturi bil-mutur u l-infurzar ta' l-obbligu ta' assigurazzjoni kontra din ir-responsabbiltà, u 1(1) u (2) u tat-Tieni Direttiva tal-Kunsill 84/5/KEE, tat-30 ta' Diċembru 1983, dwar l-approssimazzjoni tal-liġijiet ta' l-Istati Membri li għandhom x'jaqsmu ma' assigurazzjoni kontra r-responsabbiltà ċivili fir-rigward ta' l-użu ta' vetturi bil-mutur, għandhom jiġu interpretati fis-sens li l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili li tirriżulta mill-użu ta' vetturi bil-mutur għandha tkopri l-kumpens tad-danni mhux materjali subiti mill-qraba tal-vittmi li mietu f'incident tat-traffiku sa fejn dan il-kumpens huwa previst taht ir-responsabbiltà ċivili tal-persuna assicurata mid-dritt nazzjonali applikabbli għall-kawża prinċipali.
- 2) L-Artikoli 3(1) tad-Direttiva 72/166 u 1(1) u (2) tat-Tieni Direttiva 84/5 għandhom jiġu interpretati fis-sens li jipprekludu d-dispożizzjonijiet nazzjonali li skont dawn l-assigurazzjoni obligatorja tar-responsabbiltà ċivili fir-rigward tal-użu ta' vetturi bil-mutur tkopri biss il-kumpens tad-dannu mhux materjali dovut, skont id-dritt nazzjonali tar-responsabbiltà ċivili, minhabba l-mewt tal-membri tal-familja li huma qribha f'incident tat-traffiku sa ammont massimu iktar baxx minn dak stabbilit fl-Artikolu 1(2) tat-Tieni Direttiva 84/5.

Firem